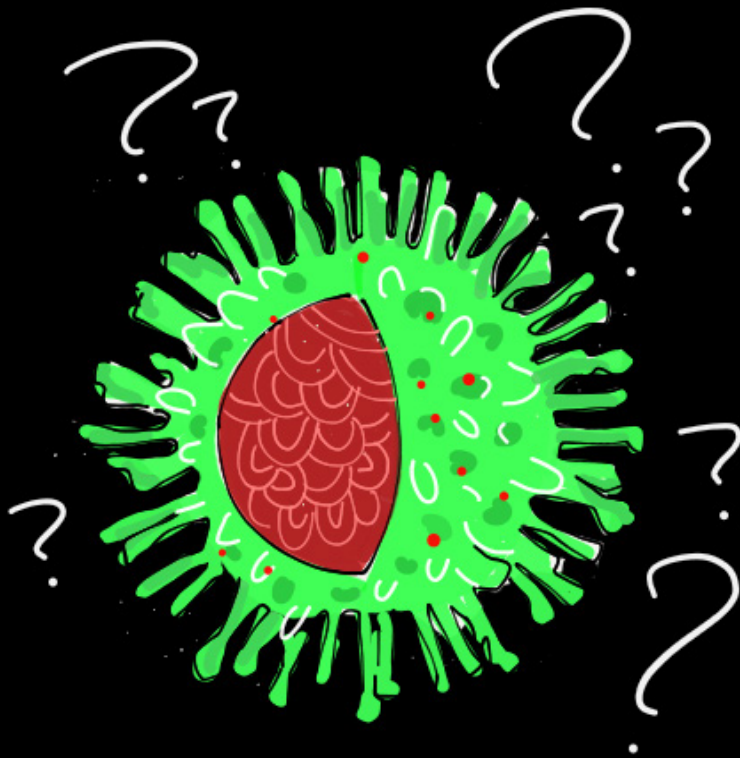

War wây' wây òr, mẽenh dâáw dâr

PAY CORONAVÍRUS (COVID-19)?

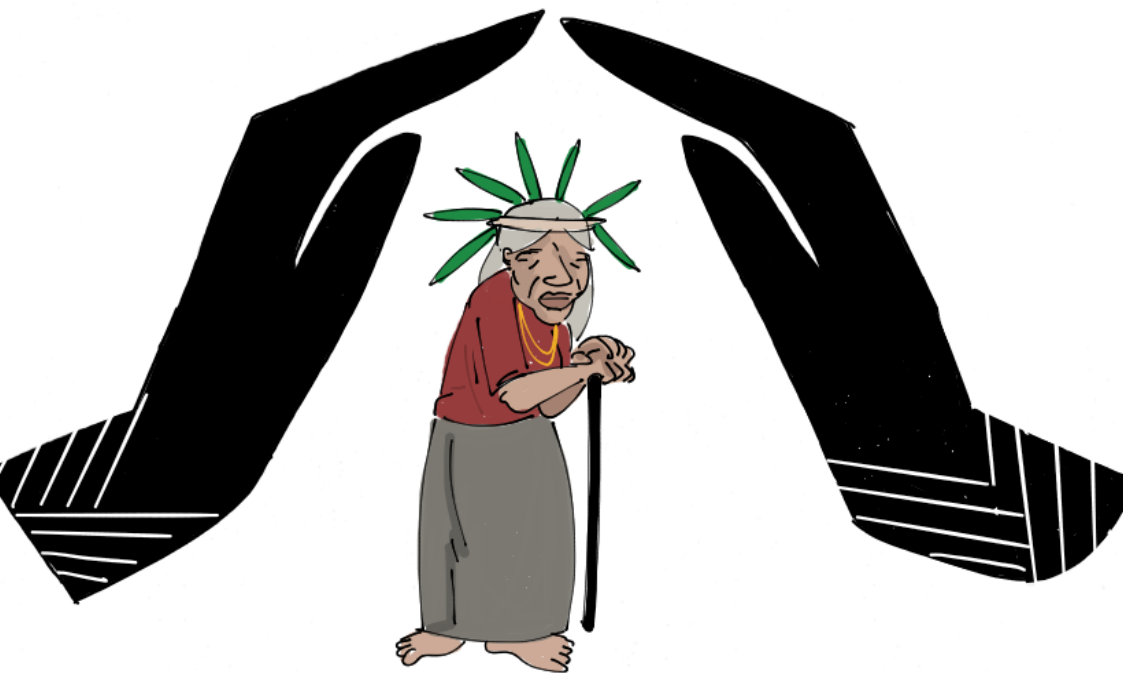
Nãa' yuměr vírus taa'
dâr Aa' yuměr dak dôo'
dâw 'wook rēd, Aa' xaat
COVID-19 Aa' rid paar
çem yuu' xâd rēd Wuhan
wâ', China rid.

11 de março gawâat
aa' yuměr xaat rid daak
Pandemia Aa' daak nãa'

xoot sun Organização
Mundial de Saúde (OMS).
Aa' çêe rãm yem pêeg
rēd, Aa' sâa rew puud
Dâaw, bee 'waap, tir wuud
dũ' Amazonia wâ'.
Nĩ' uy id pil sij rŷy wây'
idũuy' id deelêr id dô' çêe
tên aa' yuměr ŷuy'.
Ao' coronavirus dâw xâd
nũ dâaw dâr rēd nĩr.

Aa' sâaw xidũ', tir xâd nũ
sâaw xidũ', Dâw raar rěd,
dâw ra' çĩs pay rěd. Tir xâjâw
dâw nōr ked, dâw tôoj ked,
dâw tũm xōod ked 'mếe', tir
rãm tur dâw 'wook rid.
Dâw sâ ãa dōo' 1 e 12 wât
rũy' mǎa'.

Aa' yuměr pōot p̄ud yêd waa dār rēd, aa' 60 yuu' pox rid nīi dār rēd, ô 'aa' rēg yēewēr dār sun rēd aa' yuměr kaas nīi dār rēd, pressão alta, diabet, doença cardíaca. COVID-19 dāw sāa tēn, dāw pita yuměr p̄ud yêd, rēg sō' yēewēr rām.

Tir poot p̄ud tēn Dāw nīi (UTI) ked, dāw rēg so' māk rēd. Id nīi taaw' rid mēr (UTI). Nī' uy rid dār dār Baal' rid.

DÂW TOP DÂW YUMËR TÊN DAR PAY NĒE DÂW?

Aa' dâw pil sij nīi tiruud.
Aa nōr çâ'ěr tiruud tir nīi
tên, tir çom tên, xudũy'
rid tir rãm tên, top buut
tir rãm xōo' tên, tir tēek
nōr çâ'.

Tir nōr çâ' tên, tir dêelěr
pe' tir nōr çâa'.

Tum ôol xâd tâ' pun',
dâw tôlxal' tir tit.

Aa' dâw nōr çâa' dâw

dakêe' pay nũ'dâaw dâr
dêelěr dak beey.

Dâw wěj nōr çâa' měr,
aa' yuměr rěd, nīi pay,
aa' nōo' dâak, na' çis
daak tir sōogn tee' dōo'
bug.

Ăm sōob rěd ăm pe' tên
aa' rũy mǎa' ăm sōob çid
yěew bōw rěd.

Xub wayěr tawaal' yuun,
aa' dâw sâa tên duy.

Ăm rayěr kas wap aagěy.

Rĩn' paar aa' dāw sāa dāw?

- Nôx puud yêd
- Rôo'
- Oogn çuug
- Tôoj see
- Rêg so' ruyêr
- Yâw
- Yôor

Rĩn nêe nĩ aa' yumêr Dāw xax sār tên Dāw?

Ăm sêd nôx tên, ăm nôo' tên, ăm top buut
nĩr tũm semāan', nũ' dāaw dār sāa yood.

Wayêr ăm kas pay, ăm âg aa', ăm weed
aa', nĩ ẽr nũ' dāaw dār xax, ăm ăm pej
sun, ăm tee dār pej pay.

Ăm rêg so' yũtêr ăm sã' ăa tem seu kas
pêeg rid rãm yôor top xād.

Diid rãm tur yôor top rid, jãam nêe ăm
paar nã' pay ăm rêd nĩ yumêr kaas yôod.

Rĩn' nêe dâw sâa' ěr dâw?

- Dâw wuud dâw nĩ tên dâw top mǎj pun'.
- Rêd çid yêew ãm sôob xax, ãm sôob piis nâax rêd sôw diid.
Yôk dũ' áalkar ãm sôob rêd.
- Nôr xũm' ãm nôo' tên, 'mêe' ãm na' çĩs tên.
- Pe' ěr ãm tum, ãm nôr ãm tooj, ãm sôob çidêr mĩi.
- Mũunêrĩr, sôob wâagêrĩr tôoj çunhêrĩr nũ' dâaw dârũuy'.
- Rêd çid nũg top água sanitária rêd.
- Dâw taa' dâr aa' pun' rid nêed dôo' dâr tēek jãam, tir de' tuum semãan' tir xâjãa nã' nĩr xoot wã'.
- Weed kas pay aa' vitamina C rêd nĩi pay (limũu, pay, bâng, jambu, mastruz, alho, sêbôl)
- Nêe'ěr âag, yumêr rêe ěr nã'.
- Âgêr laak, ãm weey ěr nã' aa ãm sâa' tên.
- Âg sâgêr ãm ked âg pay ked (bo', xoop).
- ãa yêewôr, 8 horas çêm
- Rũ' aa' taaw' rid rãm dâr, aa' iid ãa' dâr, ãm nĩr xoot rid ãm xôt beey tên woç dôo' ãm yuun ãm tēk nã', nâax kuu dâaror, ãm yâa dôo ãm top rid.
- Rãm puudêr lotação ked, lotação ãm ray' tên, ãm wujãa' tên rêd çom dâaror tol xal' ãm yum, sôob çid yêewor. Aa' sâk 'mêeb aa' pil sij tôoj çã', tir xalãas yor tēk pô' xaa, rōot xajãa nã'.
- Çomêr nâax pôog mĩ', ãm top buut çom, ô' basiy' ked ãm top bug. Aa' yumêr kaas nĩi tâ'.

Wâa or

Xub ruu' ẽr
nũgor, nũg
top bưưt nĩi,
comunidade wâ'
suun.

Reew dâaw dâr
yũmẽr tên, 'mẽe'
tēn dutuul' sun
dôo' rũyẽr uy,
dâw wôob xoot
mẽr uy, mãak
mẽr uy.

Wâa or

**Aa' pay buuy
sun xax xưưn,
tusaaw sun wap
çem ta' dee' dâr
Organização
Mundial da
Saúde (OMS).**

Id raan beey

- Aa' yuměr nêe xet pũud yêd, ôoy' xidũ', varíola tir yũt pũud yêd, id nĩr xoot pêeg rêd.
- Měr tee aa lisãw, nĩ'uy id tēek wây' yēew.
- 'Wây' mãam ãm família diid, ãm taa' dâr diid, capitão sun diid, ãm nũ bug tusaaw diid, nũg top buut nĩr.
- ãm top bug nĩr, ãm sítio bug, ãm comunidad wâ', diid ãm nĩi tēen ãm sâa ěr kuj nã' aa', tēer tir xâd yēew.
- Mēnh taa' dâr, ôyal rũu ěr aa' buuy sun, nãa pay, wâa'dôo' aa' saúde sun raan pay.
- Oyal' rũu ěr kas pay aa'tũux pay, aa' FAKE NEWS, Aa' Whatsapp ked nēed pay, ô' aa' nõx sun pay.

Elaboração do informativo:

Conteúdo: Equipe do Programa Rio Negro do Instituto Socioambiental (ISA) com a colaboração de Dulce Meire Mendes Moraes, especialista em Saúde Coletiva, mestranda da Faculdade de Saúde Pública da Universidade de São Paulo (USP), com informações do Ministério da Saúde e Organização Mundial da Saúde (OMS).

Desenhos: @o.ribs

Diagramação: Raquel Uendi

Tradutores nas línguas indígenas: André Fernando (Baniwa), Elizângela da Silva Baré e Edson Gomes Baré (Nheengatu), Justino Sarmento Rezende (Tukano) e Roberto Carlos Sanches (Dâw)

Adaptação para os povos Naduhup: Américo Socot Hupd'äh, Bruno Marques, Karolin Obert e Patience Epps

Edição e organização: Juliana Radler - Instituto Socioambiental (ISA)

Distribuição impressa e eletrônica: Equipes de Saúde do DSEI-ARN, Secretaria municipal de Saúde de São Gabriel da Cachoeira, Rede Wayuri de Comunicação Indígena, FOIRN e ISA.

Informativo produzido em março de 2020 em apoio aos trabalhos de informação e comunicação para os povos indígenas do Rio Negro do Comitê de Prevenção e Enfrentamento ao novo Coronavírus (COVID-19), criado pelo decreto 003 de 18 de março de 2020 da Prefeitura municipal de São Gabriel da Cachoeira (AM).

Realização

www.socioambiental.org

Parceria

www.foirn.org.br

Remakatu nesuí mase tire yamã pusãga.

#RioNegroContraCoronavírus #Covid19longedaqui #PovosdoRioNegrocontraCoronavírus
#FicaEmCasaGabrielense #RioNegroContraCovid19